

Грицина П.С.
*студентка 2-ого курсу ОР «Магістр» Інституту права
Київського національного університету імені Тараса Шевченка*

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ДИСЦИПЛІНАРНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ АДВОКАТА

Відповідно до Загальної декларації прав людини абсолютно кожна особа має право на захист своїх прав та законних інтересів. Фундаментальне значення в контексті захисту прав та законних інтересів в будь-якій правовій системі світу має інститут адвокатури.

Доцільним буде звернути увагу на той факт, що чинне українське законодавство містить багато прогалин та невідповідностей міжнародним стандартам, які жодним чином не виправлені наявною юридичною технікою. Враховуючи зазначене та практику розгляду дисциплінарних проваджень щодо адвокатів протягом періоду 2012-2020 років є допустимим стверджувати, що недобросовісні адвокати, які здійснюють свою професійну діяльність, користуються даними прогалинами та нехтують Правилами адвокатської етики, профільним міжнародним і національним законодавством, унеможлиблює надання ефективної та кваліфікованої правової допомоги та підриває статус адвокатури України в цілому.

Відповідно до Угоди про асоціацію, укладеною між Україною та Європейським Союзом, Україна взяла на себе ряд зобов'язань, зокрема й обов'язок дотримання високих стандартів надання правничої допомоги. Саме тому створення ефективного механізму притягнення адвокатів до дисциплінарної відповідальності створює підґрунтя для підвищення рівня надання правової допомоги та унеможлиблює тиск на адвокатів.

Статтю 34 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» (надалі за текстом – «Закон») передбачено, що підставою для притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності є вчинення ним дисциплінарного проступку.

В свою чергу, вказаний Закон не містить чіткого визначення дисциплінарного проступку, а передбачає лише перелік підстав притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності, зокрема: 1) порушення вимог несумісності; 2) порушення присяги адвоката України; 3) порушення правил адвокатської етики; 4) розголошення адвокатської таємниці або вчинення дій, що призвели до її розголошення; 5) невиконання або неналежне виконання своїх професійних обов'язків; 6) невиконання рішень органів адвокатського самоврядування; 7) порушення інших обов'язків адвоката, передбачених законом [1].

Як влучно було зазначено в Тіньовому звіті, вузький перелік дисциплінарних стягнень (ч. 1 ст. 35 Закону) не дозволяє забезпечити

дотримання принципу пропорційності при обранні виду дисциплінарного стягнення [2].

Беручи до уваги досвід нормотворчої діяльності Іспанії, а саме Королівський указ № 658/2001 від 22 червня 2001 року, яким затверджується Загальний статут іспанських юристів, слід зазначити, що порушення, які можуть призвести до дисциплінарних стягнень, класифікуються як дуже серйозні, серйозні і незначні. Закріплений вичерпний перелік можливих порушень з боку адвоката, за які його можна притягнути до наведеної вище класифікації та передбачена дисциплінарна відповідальність, пропорційна серйозності вчинюваного порушення. Зокрема, за дуже серйозні порушення можуть бути накладені такі санкції, як призупинення юридичної практики на термін більше трьох місяців, але не більше двох років і виключення з Коледжу. За серйозні правопорушення може бути накладено покарання у вигляді зупинення юридичної діяльності на термін не більше трьох місяців. За незначні порушення можуть бути накладені санкції у вигляді приватного попередження або письмового попередження [3].

Також слід зазначити, здійснюючи системний аналіз положень Закону, можна дійти висновку, що в ньому не встановлено вичерпний перелік осіб, які можуть звернутись із заявою (скаргою) на дії адвоката, а також не встановлені вимоги до форми та змісту заяви (скарги), за результатами розгляду якої, адвоката може бути притягнуто до дисциплінарної відповідальності.

Як наслідок, – зловживання правом пред'явлення заяви (скарги) може негативно впливати на ділову репутацію адвоката, створювати проблеми в комунікації з клієнтами та учасниками процесу, в тому числі судовому, а саме: штучно збільшувати строки розгляду судових справ, досудового/судового розслідування, таким чином, порушуючи право на ефективний та своєчасний захист прав та законних інтересів клієнта адвокатом та правоохоронними органами в цілому, і, в результаті таких грубих порушень прав людини, Україна займає одне з перших місць в Європі по зверненню до Європейського суду з прав людини за кількістю заяв про такі порушення.

Однією з ефективних форм недопущення зловживання правом на подання зазначеної вище заяви (скарги) на дії або бездіяльність адвоката суб'єктами такого подання є створення апарату «системи стримувань та противаг». Для прикладу ефективності такої системи можна взяти до уваги модель, яка встановлена в чеському законодавстві: створена Контрольна рада, яка є контролюючим органом Чеської Палати Адвокатів. Зазначена рада обирає з числа своїх членів голову і заступників голови, які наділені правом діяти в процесі дисциплінарного розгляду, у відповідності до Закону “Про адвокатуру” № 85/1996 від 13 березня 1996 року, в якості дисциплінарного обвинувача [4].

Міжнародні принципи, що стосуються ролі адвокатів, передбачають обов'язок держави забезпечити неприпустимість несправедливого і

довільного застосування дисциплінарних санкцій або інших заходів відповідальності до адвокатів за дії, вчинені під час виконання їх професійних обов'язків [5].

Як зазначено в Звіті Міжнародної комісії юристів (МКЮ) «Між молотом та ковадлом: напади на адвокатів в Україні» до основних принципів ООН щодо ролі адвокатів, дисциплінарні провадження повинен проводити незалежний та неупереджений орган, заснований представниками адвокатури, чи незалежний установчий орган, чи суд, та вони повинні підлягати незалежному судовому перегляду. Такі провадження повинні визначатися «відповідно до кодексу професійної етики та інших визнаних стандартів та норм етики адвокатської діяльності з урахуванням цих принципів», проводитися в оперативному порядку та чесно, відповідно до права на справедливий розгляд справи. Рекомендацією №R(2000)21 Комітету Міністрів Ради Європи заборонено свавільність дисциплінарного процесу та встановлено вимогу наявності системи, яка б «гарантувала незалежність адвокатів, відповідальних за здійснення свої професійних обов'язків без будь-якого неналежного обмеження, впливу, спонукання, тиску, погроз або втручання, прямого чи непрямого, з боку будь-якого органу чи з будь-якої причини» [6, 7].

Автор погоджується з зазначеними прикладами, наведеними в публікації МКЮ «Україна: конфлікт, позбавлення права займатися адвокатською діяльністю» які зазначені на сторінках 11 – 14, а особливо в частині відсутності чіткого переліку проступків, що є дисциплінарними, в розумінні Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність». Прикладом зухвалого зловживання такою прогалиною є позбавлення права на заняття адвокатською діяльністю Андрія Вишневського за виступ 15 червня 2015 року з доповіддю «Адвокатура та безкоштовна правова допомога: шляхи реформування» і розміщення на сайті Міністерства юстиції інформації «Головним ризиком реалізації громадянами конституційного права на безкоштовну правову допомогу є плачевний стан української адвокатури» – А. Вишневський» [8].

Таким чином, підсумовуючи все вищевикладене, слід зазначити, що адвокатура України – це, впершу чергу, інститут, який створений та покликаний здійснювати захист прав та законних інтересів тих, чиї права були порушені. Саме тому, доцільним буде внести зміни до чинного законодавства України, зокрема в Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», у якому передбачити розширений та конкретизований перелік дисциплінарних проступків зі встановленням чіткої термінології, розяснюючої інформацію (відомості), які є оціночними судженнями, врахувати тяжкість проступку та обставини його вчинення, а також слід чітко визначити коло осіб, які мають право подавати зазначені заяви (скарги). Здійснивши такі зміни до законодавства, адвокатура України вдосконалисть механізм притягнення

адвокатів до дисциплінарної відповідальності в Україні та наблизитися до європейських стандартів по захисту прав людини.

Список використаної літератури:

1. Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>
2. Тіньовий звіт «Адвокатура України: уроки перших років самоврядності» URL: https://parlament.org.ua/wp-content/uploads/2018/09/Shadow_Report_Bar_19.09.2018pdf-1.pdf
3. Загальний статут іспанських юристів URL: <https://www.boe.es/buscar/doc.php?id=BOE-A-2001-13270>
4. Закон “Про адвокатуру” № 85/1996 від 13 березня 1996 року URL: <https://www.cak.cz/scripts/detail.php?id=6437>
5. Основні принципи, що стосуються ролі юристів URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_313#Text
6. Звіт Міжнародної комісії юристів (МКЮ) «Між молотом та ковадлом: напади на адвокатів в Україні» URL: <https://uba.ua/documents/1%D0%9CUkraine-Between-the-rock-and-the-anvil-Publications-Reports-Mission-report-2020-UKR.pdf>
7. Рекомендація №R(2000)21 Комітету Міністрів Ради Європи URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/R_2000_21_2000_10_25.pdf
8. Постанова Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду у справі № 826/23545/15 від 14 березня 2018 року URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/72863807>
9. Основні положення про роль адвокатів URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_835#Text

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент кафедри нотаріального та виконавчого процесу і адвокатури Київського національного університету імені Тараса Шевченка, доцент **Кухнюк Дмитро Володимирович**